

TOTÁLIS KÖZJOG ÉS MAGYAR ALKOTMÁNY

AZ ALKOTMÁNY a nemzet jogilag megállapított életformája, olyan keret, amelyben az állam a maga életét éli. Ma, amikor az emberiség életét a válságok egész sorozata jellemzi, csak természetes, hogy e válságok a nemzeti életforma kereteire: az alkotmányokra is kiterjednek. Az alkotmányok is válságba jutottak és így meg kell világítani e válság természetét.

Európa államait ma általában két csoportba szokás osztályozni: a demokratikus és a totális berendezésűekre. Ez az osztályozás egyenesen közjogi szempontok alapján történik, de azonnal megállapíthatjuk, hogy félrevezeti az embert. A „proletárdiktatúra“ hazáját: Szovjet-Oroszországot az említett osztályozás a demokratikus berendezésű államok között említi, ami csak a helyzet teljes félreértéséből származhatik. De különben is az államok csatlakozása az egyik vagy másik hatalmi csoporthoz, ma divatos megjelöléssel élve az egyik vagy másik tengelyhez a dolog természete szerint kizárólag külpolitikai megfontolások alapján az állam nemzetközi érdekeinek jobb biztosítása szempontjából történik és nem az alkotmányi berendezés természete szerint. A hasonló berendezésű alkotmányokban megnyilvánuló egyforma nemzeti felfogás az érdekelt nemzetek lelki világát közelebb hozhatja ugyan egymáshoz, de a hatalmi csoportok kialakításában nagyobb szerepet a történelem tanúsága szerint nem játszhat.

A magyar államot szoros érdekközösség és benső barátság fűzi Európa két nagy államához, amelyek totális berendezésűek. Ez a kapcsolat azonban nem lehet befolyással államunk belső berendezésére, az ezeréves magyar alkotmány sorsára. Mikor tehát a következőkben alkotmányunk helyzetét az ú. n. totális és demokratikus irányzatok érvényesülése szempontjából vizsgáljuk, ezt minden külpolitikai szempont mellőzésével és nagy barátaink iránt érzett teljes megbecsüléssel és köteles őszinteséggel tesszük.

I. Kétségtelen, hogy az alkotmányok sorsa is ki van téve a világáramlatoknak. A művelt emberiség mozgalmi: új szellemi irányzatok előtörése, világháborúk, forradalmak és újjászületések vagy teljesen elsöprik a meglévő alkotmányokat, vagy legalább reá nyomják bélyegüket azokra. Az alkotmányok születnek, élnek és virágzanak, hanyatlanak és pusztulnak.¹

¹ Jellemző a Pester Lloyd 1934. március 24.-i reggeli számában megjelent vezércikk címe „Das grosse Sterben der Verfassungen.“

A legújabb kor elég alkalmat adott az alkotmányok forgandóságának igazolására. Az 1790. évi forradalmak, a napóleoni háborúk, a Szent Szövetség korszaka, a harmincas évek reformeszméi, az 1848. évi szabadságharcok, az ötvenes évek abszolútizmusa, a hatvanas évek liberalizmusa előbb vagy utóbb éreztette hatását az egyes államok alkotmányában is. Az olyan államokban, ahol az alkotmány nem a nemzet múltjából fakadt s nem nőtt hozzá a nemzet jelleméhez, a papiros-alkotmányok gyorsan váltották egymást, a korszellem divatjával keletkeztek és veszttek.

A divatos koráramlatok hatása alól teljesen a magyar nemzet sem vonhatta ki magát. De a mi alkotmányunkban megvolt a szívósság és rugalmasság; egyrészt szívós ragaszkodás ősi intézményeikhez, másrészt rugalmas felvevőképesség a bevált és helyes reformgondolatok iránt. Ezért a magyar alkotmány fejlődése egyrészt soha meg nem szakadt, másrészt soha meg nem állt, az ezeréves alapokon épült, alakult mindig tovább.

A legutóbbi világháború befejezése megint az alkotmányozás lázát váltotta ki a nemzetek nagy részében. Nemcsak az újonnan keletkezett államok gyártottak maguknak hirtelenében alkotmányokat, de nagyrészt új alkotmányt kaptak a legyőzött államok is; sőt a láz átcsapott több semleges és győztes államra is. Az európai államok közül 1919-ben kapott új alkotmányt Németország és Finnország, 1920-ban Ausztria, Csehszlovákia, Észtország és Izland, 1921-ben Jugoszlávia és Lengyelország, 1922-ben Írország, Litvánia, Lettország és Danzig, 1923-ban Románia, 1924-ben Törökország és Oroszország, 1925-ben Albánia, 1927-ben Görögország stb. Európa államainak körülbelül a fele így egy évtized alatt új alkotmányt alkotott.

Az 1919-ben és a következő években keletkezett új alkotmányok a világháború előtt is az uralmon volt liberális-demokratikus világáramlat megnyilatkozásai. A hadviseltek és hadi károsultak óriási tömegeire tekintettel még fokozottabban kiépítik az emberi jogok rendszerét és biztosítják az általános választójogot, hangoztatják az állam szociális kötelességeit. Az új alkotmányok nagyrészt félreteszik vagy mellőzik a monarchikus államformát és a köztársaságot vezetik be.

Nálunk is, a világháború után megvolt a törekvés, hogy új alkotmány állapíttassák meg. Mihelyt azonban a nemzet a forradalmak megrázkódtatása után magára eszmélt, új alkotmány kidolgozása helyett az ősi alkotmányossághoz való visszatérést választotta programjául. Fenntartotta a királysági államformát, demokratikus irányban újjászervezve visszaállította az országgyűlést, sőt a királyi hatalom átmeneti ellátása tekintetében is hagyományainknak megfelelő rendelkezéseket tett.

Az 1919-ben és a következő években keletkezett új alkotmányok nem voltak hosszú életűek. Az utolsó évtizedben megint új alkotmányok alkotásának vagy előkészítésének a korát éljük. Ezek a törekvések már nem a liberális-demokrata világszemlélet megnyilvánulásai, hanem azzal teljesen szakítanak. Az új irány elsősorban nem közjogi,

hanem világnézeti, de megvan a visszahatása az alkotmányra is. A válságok áradatában nyugalmát vesztett emberiség lázasan keresi az állami berendezések új formáit. Még csak a körvonalai bontakoznak ki az új iránynak, még csak első kísérletekkel állunk szemben, de e körvonalakkal és kísérletekkel komolyan foglalkoznunk kell s meg kell állapítanunk jelentőségüket.

1935-ben jelent meg Conrad Bornhak berlini egyetemi tanár tollából egy tanulmány: „Genealogie der Verfassungen“ címen. A tanulmány a XIX. századot az alkotmányosság korszakának nevezi és a században keletkezett alkotmányokat elemezve és több rokonsági körbe csoportosítva mintegy megállapítja a családfájukat. Az alkotmányoknak főleg öt csoportját különbözteti meg: az amerikai alkotmány (1787) rendszerét, az 1791. évi francia alkotmány iskoláját, az 1814. és 1830. évi francia alkotmányok rendszerét, az 1831. évi belga alkotmány iskoláját és az újabb szövetségi rendszerű alkotmányok csoportját. Bornhak vizsgálja, hogy az említett alkotmányok mely államokban, mikor és hogyan találtak utánpótlásra. Tanulmányát az 1919. évi német weimari alkotmány ismertetésével fejezi be és megállapítja, hogy ezzel végződik Németországban az alkotmányosság és parlamentarizmus korszaka, aminek halotti beszédét írta meg művében. Szerinte új korszak kezdődik, amikor a tekintélyi kormányzat elve jut diadalra.

Bornhak megállapításai erősen túloznak. Egyrészt az alkotmányosság a XIX. században is csak hullámvonalban tudott érvényesülni és voltak erősen abszolutisztikus korszakok, így a napóleoni háborúk és a negyvennyolcas szabadságharcok után; másrészt meg vagyunk győződve, hogy az alkotmányosság útja nincs lezárva és ma is csak olyan megszakításban élünk, amilyenek a múlt században is voltak. Hibája Bornhak elgondolásának, hogy rendszerébe a XIX. század előtti, ú. n. történeti alkotmányokat: az angolt és a magyart egyáltalán nem tudja beilleszteni. De az alkotmányok rokonságáról, összefüggéséről való felfogása feltétlenül helytálló, s mi a következőkben mintegy folytami akarjuk munkáját, mikor meg akarjuk állapítani a tekintélyi kormányzat néven összefoglalható alkotmánycsoportnak tagjait és kideríteni az ú. n. totális alkotmányok jellegzetes tulajdonságait.

II. A parlamentáris kormányzás háttérbe szorítását jelentő és helyében az ú. n. tekintélyi kormányzat elveit kifejezésre juttató új alkotmányok az utolsó évtized alkotásai. Ezek ősapja kétségtelenül az olasz fasiszta alkotmány. Mussolini páratlan éleslátása és bölcsesége látta és érezte meg először az új idők közjogi követelményeit és dolgozott ki először alkotmányos rendszert részükre.

Mussolini 1922-ben vonult be Rómába és ragadta magához az államhatalmat; azok a törvények azonban, amelyek ma a fasiszta alkotmány alapkövei, csak az 1928. és az azutáni évekből valók és így a fasiszta alkotmány rendszeres megalkotását és életbeléptét csak ettől az évtől kezdve lehet számítani. Ugyanebből az évből származik az 1928. évi litván alkotmány, amely szintén a tekintélyi kormányzat határozott ismérveit mutatja.

Újabb lökést adott az új közjogi irány térhódításának a nemzeti szocializmus uralomra jutása 1933-ban Németországban. Ugyancsak

az 1933. évből való az új portugál alkotmány és az észt alkotmány-novella. 1934-ben kapott új alkotmányt Ausztria és 1935-ben Lengyelország. Ezek az alkotmányok vagy teljesen totális rendszerűek vagy legalább a tekintélyi kormányzat hatását mutatják kisebb-nagyobb mértékben. Hasonló irányú törekvések voltak és vannak ugyan másutt is, azonban nem jutottak a jog formái között befejezett állapotba és eddig új alkotmányokat nem eredményeztek. Spanyolország új alkotmánya még nem ismeretes.

Az új alkotmányok nemcsak a ma dívó alkotmányozási törekvésnek megnyilatkozásai, hanem egyúttal a nemzetek államszemléletének visszaverődései és az új közfelfogásnak, új nemzeti célkitűzéseknek kifejezői. Nem szabad tehát ezeket az új alkotmányokat pusztán formailag, mint az államélet rendjének új szabályozását elemezni, hanem figyelembe kell vennünk a reformokban megnyilvánuló nemzeti törekvéseket is. Kétségtelen, hogy az új alkotmányoknak igen figyelemreméltó vonásaik vannak.

A liberális-demokrata világszemléletben készült alkotmányok nagy része egymástól gyakran csak a részletekben tért el; inkább a kor felfogását, mint az illető nemzetek különleges egyéniségét, eltérő közfelfogását tükrözik. Ezeknél tehát méltán lehet családi kapcsolatokról, családfáról beszélni. Az új alkotmányok első jellegzetes tulajdonsága az erősen kidomborodó nemzeti jelleg. Az új alkotmányok szinte felszabadítani látszanak a nemzeti lelket a kozmopolita béklyóktól és lehetővé teszik, hogy önmagát megtalálja.

Mussolininál is, Hitlernél is szembeszökő, hogy fajuk különleges jellemével, jellegzetes tulajdonságaival számolnak, a nemzeti önérzetet és büszkeséget felkeltik és fokozzák, a nemzeti hivatás érzését kifejlesztik. A fasizmus más mint a német nemzeti szocializmus, mert mind-egyik mélyen az illető nemzet gondolatvilágában gyökerezik. Ezért az új irányok elvetik a nemzetközi politikai pártokat, megsemmisítik a szocializmust és a kommunizmust. Az új irányok erős nemzeti államot akarnak, amely élő, organikus egység. Az új alkotmányok erős nemzeti jellegüknél fogva nem is tartanak igényt arra, hogy azokat más államok átvegyék vagy lemásolják; jelszóvá vált Mussolini mondása, hogy a fasizmus nem kiviteli cikk.

Az új államszemlélet fontosnak tartja a történeti kapcsok megerősítését. Meg akarja tisztítani a nemzeti jogot az idegen hatásoktól s azért visszamegy azokba a korszakokba, amikor a nemzeti közmegegyezés még hamisítatlanul nyilvánulhatott. Az új alkotmányok a jogszabályokat beállítják a történeti fejlődésbe és közelebb viszik a nemzeti gondolkodáshoz. Az új felfogás szerint a jog és az alkotmány is csak eszköz a nemzeti újjáépítés munkájában, fegyver a nemzeti akarat érvényesítéséhez.

A liberális világfelfogás az egyént állítja központba, az egyéni jogokat helyezi előtérbe, túlbecsüli a tulajdon fogalmát. Ez a felfogás megengedett minden irányzatot, megtűrt minden gondolatot és sokszor még az állam ellenségeivel sem szállt szembe. Az új irány vezérelve a közérdek; az egyén csak mint a nemzet egész tagja jöhet számba és minden cselekvését a köz szempontjából kell minősíteni.

Az egyén értékét a közszolgálat adja meg. Az új irány a nemzeti érdekeket semmi körülmények között nem engedi kockáztatni, megszünteti az egyéni jogok merev elhatárolását, a tulajdon és a tőke túlkapásait.

A demokratikus alkotmányok a számszerű többség uralmát együttesen hozták és ezzel mindazokat az elfajulásokat, amelyek a parlamentarizmust újabban sok helyt csődbe vitték. Az új közjogi irány szerint elsősorban tekintélyre van szükség, amely a korszellem hullámain, az egyéni érvényesülés kicsinyes játékain felüláll, amely az örökös ingadozást megszünteti és minden irányban független. A demokrácia vezetés nélküli korszakát biztos politikai vezetésnek kell felváltania, amely az alkotmány formális rendelkezéseinek határozott tartalmat ad, a fejlődés irányát megjelöli.

Az eddigiekből következik, hogy az új közjogi irány nem kedvez a demokráciának. A világháborúban és a rákövetkező válságokban meggyengült nemzetek erősebb összetartó erőkre vágytak, mint amilyeneknek a laza, széteső pártok bizonyultak; a pártok versenyéből kikerülő bizonytalan irányú kormányzat helyébe pedig olyan vezetést kívántak, amely a tetterős alkotó munkát biztosítja. Ezért az új irány megerősíti az államfő hatalmát, a kormányt függetleníti a képviselői szervektől, mellőzi a parlamentarizmust és pártrendszert s felkarolja a rendi képviselő eszméjét.

III. Ha a tekintélyt kormányzaton alapuló alkotmányok elterjedtségét vizsgáljuk, önkéntelenül is felvetődik az a kérdés, milyen okok játszottak közre az új irányok győzelme szempontjából. A fentiekben láttuk, hogy Európának csak egyes államai hódoltak be teljesen az új közjogi iránynak és alkottak a tekintélyt kormányzat elveinek megfelelő új alkotmányt; vizsgálnunk kell tehát, miért éppen ezek az államok fogadták el a legkészségesebben és a legkevesebb fenntartással az új tanokat?

Nincs itt helyünk az érdekelt államokkal egyenként részletesen foglalkozni, de a névsor áttekintése után könnyű megállapítani, hogy az új irány csak a hosszabb alkotmányos múlttal nem rendelkező vagy teljesen új államokban hódított teret; hogy továbbá ezekben az államokban is előmozdította az új irányt a világháború óta állandóan tartó gazdasági válság, valamint a szélsőséges elemekkel szemben való védekezés szüksége. Tehát egyrészt a megfelelő alkotmányos múlt hiánya, másrészt pedig az átmeneti rendkívüli veszély játszott közre abban az irányban, hogy az új tanok meg tudták ragadni a közvélemény tekintélyes részét és reá tudták bírni a parlamentarizmusból bizonyos mértékig kiábrándult nemzetet az új rendszerrel való kísérletezésre.

Az új rendszer térhódítása még a körülmények összejátszása ellenére sem ment mindenütt simán. Az új alkotmányok keletkezésében az oktrojálásnak, a felülről való kényszerítésnek több-kevesebb szerepe volt. Az alkotmányok tehát nem a természetes fejlődés rendjén álltak elő és nem a nemzeti közmeggyőződésből fakadtak; a nemzeti közvéleményben azonban bizonyos megértéssel, sőt sokszor helyesléssel találkoztak. A nemzeti jogok korlátozása és a diktatúra irányába való eltolódás általában nem váltott ki nagyobb ellenállást, ami a mai

nemzedék kiábrándulásának, a mai korszak válságos természetének és a nemzeti erők fokozására irányuló törekvésnek a következménye.

Azt is kétségtelenül meg lehet állapítani, hogy bár az alkotmányválságot előidéző bajok majdnem minden államban megvoltak, az államok ezekre a jelenségekre nem egyformán reagáltak. Vannak olyan államok, amelyek régi alkotmányukhoz, a parlamentáris rendszerhez ragaszkodnak és csak az átmeneti visszasságokat igyekeznek orvosolni. Ebbe az államcsoportba tartoznak a demokrácia elismert mintaállamai: Anglia, Franciaország, Svájc, Belgium, az Amerikai Unió; ide lehet sorolni Hollandiát, a skandináv államokat, Finnországot, sőt a Balkán-államok egy részét is.

Ha ilyen módon szembeállítjuk az államok két csoportját és felvetjük a kérdést, hogy hazánknak melyik oldalon van a helye, a válasz nem lehet kétséges. Azokhoz az államokhoz csatlakozzunk-e, amelyek az alkotmányosságot fenntartják vagy amelyek félredobják? A magyar nemzet mindig az alkotmányosság népe volt, páratlan alkotmányos fejlődése egyenesen az angol mellé emelte. Ehhez a megtisztelő kapcsolathoz legyünk hűtlenek s tagadjuk meg az alkotmányos múltunkat, bizonytalan, még ki nem forrott kísérletek kedvéért? Vagy ragaszkodjunk ahhoz az ősi alkotmányossághoz, amely végigkísérte történelmünket és átsegített minden válságon?

Más nemzetek történetében az abszolutizmus rendszerint többkevesebb szerepet játszott és sokszor nem dicstelen korszakoknak volt kerete. Bennünket egész nemzeti múltunk az abszolutizmus elleni küzdelemre kötelez. A magyar gondolkodástól a diktatúra mindig idegen volt, s a nemzet hivatott vezérei mindig az alkotmányosság védelmében szereztek babérokot. A Rákócziak, Kossuthok, Deákok nemzete ehhez a hagyományhoz nem lehet hűtelen.

A tekintélyi kormányzat megfelelő felépítése különben is általánosan elismert vezért és alávetésre hajlamos tömeget kíván. Az új eszmék térhódítását egyes államokban rendkívül előmozdította olyan vezérnek előtérbe lépése, aki háborús hőstetteivel vagy nagy szervezőképességével a nemzetet kivezette a pusztulás örvényéből. Nálunk ilyen fejlődésnek az előfeltételei nem következtek be, különben is a magyar lélek kritikai berendezésétől, a mi egész nemzeti gondolkodásunktól idegen az a rendszer, amely a tekintélyi kormányzat folyamánként sok helyen az önálló gondolkozást megsemmisíteni és politikai bírálatot a közélet területéről kiszorítani igyekszik. Az önkormányzat tesz nagykorúvá — mondotta Kossuth Lajos, s mi ezt a nagykorúságot rengeteg küzdelemmel egy évezred viharai és alkotmányos harcai között érdemeltük ki.

Ezt a nagykorúságot és fölényt az utódállamokhoz való viszonyban is meg kell őrizni. A magyar nemzetnek az ő szabad berendezései adták meg az erőt arra, hogy a hegemoniát a Duna-Tisza völgyében fenn tudta tartani; ez a rendszer tette lehetővé, hogy nem magyar anyanyelvű polgártársaink jól érezték magukat az államban és a magyar géniusz még ma is át tud világítani a mesterséges határokon. Ne emeljük magasabbra a válaszfalakat, ne romboljuk le magunk ősi alkotmányunk épületét.

Azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy az új közjogi irány rendszere még kiforratlan. A törvényhozó hatalomnak a végrehajtó hatalomra való átvitele által az államot egy kezdetlegesebb és tökéletlenebb berendezés korába viszi vissza. A rendiséget hangoztatva tulajdonképp önmagával jut ellentétbe, mert a rendiség az államot éppúgy, mint a népképviselőt, alólról építi fel, holott a tekintélyi kormányzat a felülről szervezés rendszere. Az egypárt-rendszer figyelmen kívül hagyja az emberek között öröktől fogva fennálló és soha meg nem szüntethető különbségeket világfelfogás, vallásos meggyőződés, anyanyelv, kultúra, egyéni hajlamok tekintetében. A pártnak, illetőleg mozgalomnak (Bewegung) az államszervezetbe való beépítése a kommunizmus bizalmi rendszerét kelti életre, megszünteti a közigazgatás pártatlanságának nagy erkölcsi értékét és az államot egy párt sorsához kötve a múlandóság veszélyének teszi ki. A merev központosítás az embereket önállótlanúságra neveli, bennük a közügyek iránti közömbösséget erősíti vagy elégedetlenséget fejleszt. A szabadság az emberi élet olyan értéke, amely nélkül sorvad a társadalom, gyengül az állam. A kormányzat tekintélyét és ható erejét az alkotmányosság végeredményben soha nem csökkenti, hanem ellenkezőleg erősíti, mert befelé és kifelé minden kétséget eloszlat a kormányzat jogosultsága tekintetében. A diktatúra tartós rendszer nem is lehet, mert fenntartása egyesektől függ, megszüntetése pedig mindig az államélet nagy megrázkódását, esetleg összeomlását jelenti.

IV. A magyar alkotmány utoljára 1848-ban ment át átfogóbb reformon. Ez a reform kétségtelenül visszhangja volt annak a nemzetközi eszmearámlatnak, amely ebben az időben Európa-szerte érvényesült, s a belga alkotmány mintájára számos új alkotmány alkotására vezetett. A reformmozgalomnak azonban hazánkban is megvoltak az előzményei; 1825-től kezdve a nagy reformerek, Széchenyi és társai érlelték meg a magyar közvéleményt annyira, hogy a nagy átalakulás nagyobb megrázkódás nélkül mehetett végbe. Sokan még így is kifogásolták a reform ütemét és túlzásait; kétségtelen azonban, hogy a reformot alkotmányos módon, a jogfolytonosság betartásával és az alkotmányosság szellemében hajtották végre és a reform a magyar alkotmányos gondolkodás lényeges tartalmává vált. A Habsburgok három évszázados uralma alatt a magyar alkotmány fokozatos fejlesztése sok vonatkozásban lehetetlen volt és így 1848-ban gyorsabb ütemben kellett megvalósítani azokat a gondolatokat, amelyek megfeleltek alkotmányfejlődésünk irányának és nem tisztán idegen eszmék átültetését jelentették, hanem a mohácsi vész után megállt nemzeti jogfejlődés folytatását.

Az 1867. évi reform csak az Ausztriával való kapcsolatot öntötte jogi formák közé, alkotmányunk belső berendezéseit nem érintette. Az ú. n. kiegyezés törvényhozása az Ausztriával való kapcsolat felbomlásával úgyszólván tárgytalanná vált és így ma már bővebb méltatásra nem érdemes.

Nagyobb megrázkódását jelentették alkotmányunknak a világháború szerencsétlen befejezésével kapcsolatos események. Az ország megcsonkítása, Ausztria köztársasággá alakulása, a király visszalépése

már magában olyan kényszerhelyzet lett volna, amely az ősi alkotmányos élet egyszerű folytatását lehetetlenné tette. Az országgyűlés háború előtti szervezete is teljesen elavult, s már nem volt idő és mód ennek a szervezetnek törvényes alapon való átalakítására. Ehhez járult a győztes hatalmak erőszakos beavatkozása, amely egyrészt a nemzetgyűlés összehívását, másrészt a Habsburg-család trónfosztását kényszerítette ki. Körülöttünk tombolt az alkotmányozás láza és így szinte minden abban az irányban hatott, hogy mi is új alkotmányt készítsünk. És a magyar állam mégis a történeti jogfolytonosság alapjára helyezkedett és az ősi alkotmányosság útjára való visszatérést jelölte ki célul.

Ha alkotmányunk fejlődését 1920 óta figyelemmel kísérjük, meg lehet állapítani, hogy azóta nálunk fokozatosan olyan alkotmányos reformok valósultak meg, amelyeknek értékét az ősi alkotmányossághoz való visszatérés szempontjából nem is lehet eléggé méltányolni. Törvénybe iktattuk a királysági államforma fenntartását, visszaállítottuk a két-kamarás országgyűlést, az 1920. évi szabályokkal szemben jelentősen korlátoztuk a választójogot, megszerveztük rendi alapon a felsőházat, felélesztettük a törvényhatóságok követválasztási jogát, kiterjesztettük a kormány rendkívüli jogkörét; csupa olyan reformok, amelyek konzervatív nemzeti irányba terelték a fejlődést. Nekünk nem kellett idegen jelszavak, hanem azok hatását megelőzve, a mi különleges viszonyainknak megfelelően jártunk el. Ez az a politika: az igazi hungarizmus, amely megfelel a fasizmusnak vagy hitlerizmusnak, de teljesen eredeti és magyar. Csak ez lehet ezután is vezetőnk.

Helytelen lenne olyan reformba fogni, amely a jogfolytonosságot megszakítaná és az alkotmányosság ősi szellemével ellentétben diktatórikus irányba terelné jogfejlődésünket. A diktatúra úgyszólván csak mint átmeneti eszköz jogosult olyan helyzetekben, amikor az államot másképp megmenteni nem lehet; nálunk erre a rendkívüli eszközzel szükség nincs, mert alkotmányunk rugalmassága a rendkívüli helyzethez való átmeneti alkalmazkodást szükség esetében az alkotmány végleges módosítása nélkül is lehetővé teszi. Ne hozzunk vélt vagy átmeneti veszélyekért olyan jogszabályokat, amelyek tartósan átalakítják alkotmányunk jellegét.

Alkotmányunk eredeti jellegének megóvása szempontjából rendkívül fontos, hogy az államnak önkormányzati alapon való felépítése megmaradjon, sőt erősödjék. A rendi képviseletnek is az az alap gondolata, hogy az ország ügyeibe csak azok szólhassanak bele, akik a saját foglalkozási csoportjukban már kiváltak. Az az egészséges kiválasztás, amely alulról indul meg; ez a tekintélyek termelésének, a társadalom megszervezésének egyedüli helyes módja.

Az új irány körvonalait talán mi láttuk meg először, amikor a kommunizmus bukása után az egész magyarság a keresztény nemzeti gondolat jegyében szervezkedett. Nacionalizmus és kereszténység ennek az új, de mégis régi programnak ma is két alappillére. Ezek olyan államfenntartó erők, amelyek aláaknázása az állam létét alapjaiban fenyegeti. Visszatérés a nemzeti hagyományokhoz, területi integritás, az ősi alkotmányosság helyreállítása, közéleti tisztaság, szigorú

összeférhetetlenség, a nemzet ellenállóképességének a megerősítése lehetnek csak a jövő fejlődés főbb programmpontjai.

Nem szabad felednünk, hogy mi mindig a jog, az alkotmány népe voltunk; ezeréves eszményeinkhez a jövőben sem lehetünk hűtlenek; sőt ki kell keresnünk történelmünkben minden különleges magyar vonást, érvényesíteniük kell minden magyar értéket. A magyar Program nem jelenthet idegen kényszerruhát magyar testre és lélekre, nem kötheti béklyókba a magyar jövőn dolgozó lelkek szabad szárnyalását, nem homályosíthatja el a magyar élet színgazdagságát, nem jelenthet szakítást évszázados szabad intézményeinkkel. Pártokon, osztályokon, társadalmi rétegeken felülemelkedve kell kialakulni annak a nemzeti akaratsnak, amely a legfőbb nemzeti kérdésekben összeköti a nemzet minden hű fiát.

A magyarság nem követheti feltétel nélkül más népeknek olyan szellemi mozgalmait, amelyek az illető nemzet történetéből, külön jelleméből táplálkoznak és így teljesen nemzetiek. Sőt épp e szellemi mozgalmak példája irányítólag mutatja, hogy nekünk is magunknak kell kidolgoznunk a magyar programot. A különleges faji adottság és földrajzi helyzet talán még jobban önmagára utalja a magyart, mint más nemzeteket. És az ezeréves magyar történelem, páratlanul álló alkotmányunk, a magyar szellemi kultúra annyi más hatalmas alkotása igazolja, hogy nekünk is vannak külön erőforrásaink, amelyekből meríthetünk. Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók — mondjuk Zrínyivel —, csak váltsuk ki a magyar nemzeti lélekből azokat az erőket, amelyek hazánkat ezer éven át fenntartották, a pusztulásból feltámasztották, a szétdarabolásból mindig újra egészsé forrasztották.

Vigyáznunk kell, hogy alkotmányos értékeinket könnyelműen el ne pazaroljuk. A magyar alkotmány a maga berendezéseivel nemzetünknek olyan hatalmas erkölcsi értéke, amelyet komoly szükség nélkül nem szabad feláldoznunk. Számunkra az ősi alkotmány mindig erőforrás, hozzá visszatérni mindig megújodást jelent. A jogfolytonosság az a szilárd alap, amelyen nemzetünk megerősödése és hivatása egyedül van biztosítva.

EGYED ISTVÁN